

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לְקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

תולדות - תשס"ג - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

אם נאמר שהתענית בראש חודש אסורה מדאורייתא, אבל אם איסורו מדרבנן אין למיתב תעניתא לתעניתיה.

תענית חלום בשבת ראש חודש ושבת

הרב בבן איש חי דן בעניין אדם שחלם חלום בשבת וראש חודש, ורוצה להתענות עליו, ואחר כך להתענות על שביטל עונג שבת וראש חודש - והרי גם בשבת הדין הוא שצריך למיתב תענית לתעניתיה כמו שכותב מרן (סי' רפ"ח ס"ו) וז"ל: "מותר להתענות בו תענית חלום כדי שיקרע גזר דינו. וצריך להתענות ביום ראשון, כדי שיתכפר לו מה שביטל עונג שבת". אלא שבמקרה זה יוצא שהוא חייב תענית נוספת גם משום שבת וגם משום ראש חודש, והשאלה אם הוא יוכל בתענית אחת לכפר על שתי העניינים כאחד? על זה אומר הבא"ח שטוב לשבת שתי תעניות, האחת משום שביטל עונג שבת והאחת משום שביטל עונג ראש חודש, וכך צריך לעשות. וישתדל לצום ביום שני ושלישי, ואם קשה לו לצום שלשה ימים ברציפות ידלג על יום שני ויצום ביום שלישי. מכאן לומדים כמה חשיבות ומעלה יש לראש חודש (ענין בא"ח שם אות ט', ור"פ ח"א או"ח סי' כ"ט).

ריבוי סעודה בראש חודש

כתוב בשו"ע (סי' תי"ט): "מצוה להרבות בסעודת ראש חודש". ואומר על זה הבא"ח שאם יש בכחו לעשות סעודה מיוחדת לכבוד ראש חודש יעשה. ואם אינו יכול, יעשה מאכל אחד יותר ממה שהוא רגיל לאכול ביום חול. הוא עני ואין ידו משגת, יוסיף לפחות בפירות מין פרי ויאכל אותו בראש חודש. וגם יזהר לכבד סעודת ראש חודש בשולחן (כלומר עם מפה), ויאכל דרך כבוד וחשיבות (בא"ח שם אות י').

חל ראש חודש בשבת יעשה סעודה ביום ראשון

ואם חל ראש חודש בשבת, בירושלמי כתוב שיעשה סעודת ראש חודש למחר ביום ראשון, כדי שתהיה סעודה ניכרת לכבוד ראש חודש. ומיהו, אומר הבן איש חי שאין אנו נוהגים כן, ואם אדם רוצה להחמיר בדבר הזה יש לו על מה לסמוך ואין זו חומרא ללא טעם. עוד אומר הרב שאם חל ראש חודש בשבת טוב להרבות בסעודה רביעית יותר ממה שרגיל לאכול בה כל השנה. ובה מקיים סעודה מיוחדת לכבוד ראש חודש כאשר חל בשבת (בא"ח שם).

הדלקת נרות לכבוד ראש חודש

בזמננו היו רגילים להאיר את הבית בלילה לאור הנרות, ובשבת היו מדליקים שני נרות או שבעה נרות, כל אחד כפי מנהגו. דעת הבן איש חי: בראש חודש צריך להדליק שתי נרות, כלומר נר אחד נוסף על הנר שהיו ממילא מדליקים להשתמש לאורו. והנה, בסידור שלנו כתבנו שצריך להדליק נר אחד, והקשו עלינו איך פסקנו נגד דעת הבן איש חי - אבל אין זה קושי כלל כיון שבזמננו כשהיו משתמשים בנרות לאורה, היו צריכים להוסיף נר אחד להיכר ולכבוד ראש חודש. אבל בימינו שממילא מאירים בחשמל, אין צורך להדליק אלא נר אחד לכבוד ראש חודש ותו לא. ואם אדם רגיל להדליק יותר נרות לכבוד ראש חודש, תבוא עליו ברכת טוב (על עצם הדלקת נר של ר"ח ענין בפר"ח שם, וחסי"ל סי' תי"ז).

נרות שבת אם ידלקו בלילה וביום

בענין הנרות של שבת יש המדליקים את הנרות באופן שידלקו כל הלילה, כיון שמטרתו של הנר הוא להשתמש לאורו שלא יתקל ברהיטים וכדומה, וממילא צריך שיהיה דלוק כל הלילה, וגם מוסיפים חומרא ומחמירים שידליק גם ביום. שאלו את הבא"ח בענין הזה ואמר שאין זה אלא בזבז ממון גרידא. מילא בלילה אין למחות במחמירים כיון שהוא עושה כן לתועלת כי אין חשמן בבית - אבל ביום שרגא בטיהרא מאי אהני, ואין זה אלא איבוד ממון. ואם מדליק לעילוי נשמת וכדומה לית לן בה. והנה אדם צריך לדעת שלא יהיה קצמן בהוצאות השבת, ולא יכוון את השעון שיכבה את האורות בבית בדיון אחרי האוכל, אלא יאיר את הבית על משקל מה שנאמר ליהודים היתה אורה ושמחה - אורה זו תורה, וזה דבר חשוב מאוד. וכבר אמרו שאמר הקב"ה על הוצאות שבת בני לוו עלי ואני פורע, וכל

במעשה העגל. ומיהו, אין הדברים אמורים אלא במלאכות קשות כגון כביסה וכדומה, אבל מלאכות קלות כגון בישול וכדומה לא אסרו חז"ל על האשה, ואין היא שובתת מהם. וכן בפרנסה לא תפגע האשה בגלל זה, כלומר שלא תאמר האשה למעסיק שלה שבכל ראש חודש היא לא באה לעבודה בגלל שלא עשו מעשה העגל, והרי יש בזה הפסד ממון שיוכל המעסיק לומר לה שהוא יוריד לה מהמשכורת שלה (ענין בא"ח שם אות ב').

איש השבות ממלאכה ילמד תורה

שאלו את הבא"ח (שם אות ב') מה הדין אם הבעל רוצה גם כן לשבות ממלאכה ולהיות כאשה לענין הזה. האמת היא שאני הייתי עונה לו שאדברא ינצל את היום הזה ללימוד תורה ויעשהו יום שכולו תורה בשיבה, אבל לא שיאמר אני לא עובד וישב בטל כל היום. ולהבדיל בין החיים לחיים הרב ע"ה ענה לו שאה"י אם הוא רוצה לקבל עליו לשבות בראש חודש ויש לו את האפשרות הזאת מבלי לפגוע בפרנסת אשתו ובני ביתו הרשות בידו. ויש לדעת שלא לשבת בבית בלי מעש כל היכא שיש יום שביטה וכדומה, אלא לצאת ללימוד תורה ביום זה כל היום וישלים בזה את לימוד חוקו שלא יכל להשלים מחמת אונס העבודה. וכבר אמרו החכמים 'סבא בבית קטטה', כי אדם לעמל יולד וזה בטבעו, וברגע שהוא יושב בבית הוא לא מוצא את עצמו והמריבה תבוא לשכון במעונו. היום ב"ה יש ישיבות של בעלי בתים שיצאו לפנסיה ואין להם עבודה, ובכל מקום ומקום אנחנו ממליצים לפתוח כאלה ישיבות כדי שישבו בהם וילמדו תורה מה שלא למדו עד כה.

איסור תענית בראש חודש

הגמ' במסכת תענית אומרת (ט"ו ע"ב) "אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים, בחנוכה, ובפורים". ורש"י מבאר שם וז"ל: "בראשי חדשים - דאיקרי מועד". וכך פסק מרן בשו"ע וז"ל: (סי' תי"ח ס"א-ג') "ראש חודש אסור בתענית. אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים, חנוכה ופורים. ואם התחילו, שגזרו להתענות כך וכך ימים והתחילו בהם קודם ראש חודש אפילו יום אחד, אין מפסיקין, ומתענין ומשלימין. יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ופגע בו ראש חודש, או שקבל עליו להתענות בראש חודש, אם קבלו בלשון קבלת תענית בעלמא אינו צריך התרה. ואם קבלו עליו בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר, צריך התרת חכם".

אם איסור תענית בר"ח דאורייתא או דרבנן

הטור מביא בשם הירושלמי שאיסור תענית בראש חודש הוא כמו איסור תענית בשבתות ובחגים וז"ל: (סימן תי"ח) "גרסינן בירושלמי בכל מתענין חוץ משבתות וימים טובים וראשי חדשים וחולו של מועד". ובבית יוסף כותב שכך דעתו של הרמב"ם שאיסור דאורייתא. וז"ל הרמב"ם: (הלכות תעניות פ"א ה"ז) "וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חדשים, או בחנוכה ופורים או בחולו של מועד, ואם התחילו להתענות על הצרה אפילו יום אחד שדעת בהן יום מאלו מתענין ומשלימין היום בתענית". ובבית יוסף מביא שדעת רבנו ירוחם שאין איסור היום, ומקורו מדרבנן וז"ל: (שם) "כתב רבינו ירוחם בנתיב י"א (ח"א סד.) אסור להתענות בראש חדש כך פשוט במגילת תענית ונראה דכיון דבטלה מגילת תענית דאינו אסור" עכ"ל. והרב בבן איש חי מביא את דעת הרמב"ם וכותב שטעמו משום שכתוב מועדיכם וראשי חדשיכם, ואיתקשו להדדי לומר שכשם שאסור לצום במועד כך אסור בראש חודש. אח"כ מביא את הבית יוסף הנ"ל שהוא אסמכתא (וענין לט"ז שם ס"ק ג').

תענית חלום בראש חודש

יש נפקא מינה אם נאמר שאיסור תענית בראש חודש דאורייתא או דרבנן, והיא לענין תענית חלום. מרן כותב וז"ל: (שם ס"ה) "המתענה בר"ח או בחנוכה ופורים תענית חלום, צריך למיתב תעניתא לתעניתיה". כלומר, שתענית בראש חודש הוא דבר חמור ביותר, והמתענה בו צריך להתענות אחר כך על שהתענה בראש חודש. ומיהו אין הדברים אמורים אלא על תענית חלום וכדומה. וצריך לומר שאין חיוב למיתב תענית לתעניתיה אלא

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

תולדות - תשס"ג - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

גדולות ה' הודיע מתי ר"ח סגי. יש הדואגים להניח כל שבת מברכים את זמן המולד של ראש חודש הקרוב, ואת התאריך בו יחול, ודבר טוב הוא, כיון שיש מקפידים לומר את זמן המולד מתי יחול.

מניין השנים מבריאת העולם כיצד?

היום כל אדם יודע את השנה בה אנו נמצאים. ומיהו לא כל אדם יודע לפי איזה חשבון מונים את השנים. יש החושבים לומר שמחשבים את השנים מיום בריאת העולם, ומיהו כתוב באבודרהם שכשה' ברא את העולם ברא אותו עד יום הששי, ואז היה ראש השנה. ויש שאלה האם יום הששי היתה אז שנה ראשונה לבריאת העולם או שנה שניה לבריאת העולם, שהרי חלק מהבריאה היה בשנה הקודמת כאשר היה רובה בתוהו. ואומר הר"ן שבאמת מונים לפני השנה החדשה שהתחילה מהיום הששי והלאה, אלא שבמצאות זה שנה פחות בשביל שבו.

ומשפטים בל ידעום

יש מולד שנקרא מולד בהר"ד (זה מולד הירח הראשון של בריאת העולם), ועל פיו מונים את זמני המולד עד היום. ומי שאינו מונה כפי החשבון הזה ישתנה אצלו מועדי השנה כל הזמן. לדוגמא, המוסלמים שעושים את חודש הצום שלהם ואינם מונים כפי החשבון הנ"ל, פעם יצומו בקיץ בחום הלוהט, ופעם בחורף הקר. ושמעתי שהם אומרים שאיסור האכילה זה דוקא בחדר, אבל בנחיות מותר לאכול וכך הם עושים. ומשפטים בל ידעום. אם מונים כפי חשבון הבהר"ד הנ"ל לא משתנה אצלנו מועדי השנה מעולם.

לא נכנסתי לבדוק אחריו

חכמת הרמב"ם רבה מאוד היתה בעניין חישוב המולדות, ועל אף שהוא עושה חשבונות ארוכים כיצד יש לעשות את קידוש החודש, ומתפרסים על פני עשרים פרקים ארוכים, הראב"ד חרג ממנהגו שרגיל לחלוק עליו - ופעמים אף בלשונות חריפים בדרך מלחמתה של תורה - ובהלכות אלו לא חלק עליו וז"ל: (בהגהה פ"ז ה"ז) "א"א מפני שהמחבר הזה מתגדר מאד ומתפאר בחכמה הזאת והוא בעיניו שהגיע לתכליתה, ואני איני מאנשיה כי גם רבותי לא הגיעו אליה ע"כ לא נכנסתי בדבריו לבדוק אחריו".

חישוב המועדות בזמן הזה

הרמב"ם כותב כיצד מחשבים היום את חשבונות המועדות וז"ל: (הל' קידוש החודש פ"ה ה"ב-ה) "ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, שבזמן שיש סנהדרין קובעין על הראייה, ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין על חשבון זה שאנו מחשבים בו היום ואין נזקקין לראייה, אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראייה או קודם לו ביום או אחריו ביום, וזה שיהיה אחר הראייה ביום פלא הוא ובארצות שהן למערב ארץ ישראל. ומאמיתית התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה, מסוף חכמי תלמוד בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין קבוע, אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי תלמוד עד ימי אביו ורבה דין של קביעת ארץ ישראל היו סומכין. בזמן הזה שאין שם סנהדרין ובית דין של ארץ ישראל קובעין על חשבון זה, היה מן הדין שיהיו בכל המקומות עושין יום טוב אחד בלבד אפילו המקומות הרחוקות שבחוצה לארץ כמו בני ארץ ישראל, שהכל על חשבון אחד סומכין וקובעין, אבל תקנת חכמים היא שיהיו במנהג אבותיהם שבידיהם". ואומר המפרש שמה שאנו עושים היום חשבון, מפני שיש חכמים בארץ ישראל שקובעים ראשי חודשים. הרב 'ארץ החיים סתהון' אומר שפעם בהיותו שליח לאסוף כספים למען בני ארץ ישראל לעגו בני חוץ לארץ העשירים ליושבי ארץ ישראל ולא רצו לתמוך בהם ואמרו מה תועלת יש לנו מהם? אמר להם את דברי הרמב"ם שללא ארץ ישראל לא היו יודעים את זמני המועדות שלהם כלל.

ארץ ישראל קובעת לכל העולם

עוד הרמב"ם כותב וז"ל: (שם ה"ו) "בני ארץ ישראל בזמן הזה עושין יום אחד כמנהגן שמעולם לא עשו שני ימים". ועוד כותב הרמב"ם (שם ה"ג) "זה שאנו מחשבים בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו ואומרים שראש חדש יום

המכבד את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים במדה כנגד מדה ועוד כהנה הבטחות למי שמכבד את השבת, רק שלא יהא בצורת בזבוז.

נשבע להתענות בראש חודש

אדם שנשבע להתענות ופגעה שבועתו בראש חודש: לדעת הרמב"ם כיון שאיסורו דאורייתא, אין שבועה חלה על שבועה, ולדעת אחרים שזה מדרבנן חלה שבועתו. וכך כותב מרן וז"ל: (שם ס"ד) "אם נשבע להתענות כך וכך ימים ואירע בהם ראש חדש, השבועה חלה עליו מטעם איסור כולל. ואם נשבע בפירוש להתענות בראש חדש, נ"ל שחלה עליו שבועה כיון שאינו אלא מדרבנן. אלא שמדברי הרמב"ם נראה לכאורה שהוא מדאורייתא. ועיין במ"ב שכותב וז"ל: "אבל הש"ך ביו"ד סימן רט"ו סק"א כתב דאפילו תימא דבר"ח מדאורייתא אסור להתענות מ"מ שבועה חלה עליו כיון שאינו מפורש בתורה בהדיא כשבת ויו"ט וכן הסכים הפר"ח". והנה מרן במקום אחד כותב שנראה לי שחלה עליו השבועה כיון שאינו אלא מדרבנן (כנ"ל) ובמקום אחר אינו מזכיר אלא את הרמב"ם שסובר שזה דאורייתא ואין שבועה חלה על איסור דאורייתא. ואיסורו הוא משום שהוקש ראש חודש למועד. מכאן נלמד שדעת מרן נוטה לפסוק כדעת הרמב"ם.

לא אמר יעלה ויבא

בברכת המזון - אין חיוב לאכול לחם בראש חודש, לא בסעודת לילה ולא בסעודת היום. ואם רוצה לאכול לחם תע"ב, אלא שאז צריך להזהר שלא לשכוח לומר יעלה ויבא. והנה יש הבדל בין יעלה ויבא של ברכת המזון לבין יעלה ויבא התפלה. בתפלה (ביום) חייב לחזור ואילו בברכת המזון אינו חייב לחזור. ואם לא אמר יעלה ויבא יכול לומר אחר כך 'ברוך אשר נתן ראשי חודשים לכפרה' (בלי שם ומלכות). ואם גם את זה לא אמר, יוכל לאומרו ב'הרחמן' - 'הרחמן הוא יתן לנו ראש חודש לכפרה לששון ולשמחה'. ואם רוצה לומר ב'הרחמן' את כל נוסח היעלה ויבא, רשאי.

בתפלה - אם לא אמר יעלה ויבא בתפלה, הדין הוא שחייב לחזור.

אם עדיין לא אמר את ברכת המחזיר שכנינו לציון - יחזור לרצה. ואם אמר ברוך אתה ה' ולא סיים את הברכה - יאמר למדני חקיק, ויאמר יעלה ויבא, ואחר כך יחזור ליואתה ברחמיך. ואם אמר המחזיר שכנינו לציון ולא אמר 'מודים' - אומרו במקומו וממשיך מודים והלאה. ואם אמר מודים - חוזר לרצה. וכמו שאומר הבא"ח שאינו חייב לומר ה' שפתי תפתח אלא יחזור מ'ברוך אתה' והלאה. והטעם בהבדל שבין ברהמ"ז לבין תפלה, שתפלה חייב להתפלל, ואילו לאכול לחם אינו חייב. ואם לא אמר יעלה ויבא בערבית של ביה ראש חודש, לא שנה בליל א' לא שנה בליל ב' - אינו חוזר. ובתפילה אם אמר עד יהיו לרצון אמרי פי (השני) - חוזר לרצה. ואם אמר 'יהיו לרצון' וכו' - חוזר לראש התפילה.

קיים לנו חכמי ישראל

בשבת לפני ראש חודש מברכים את החודש ואומרים קיים לנו חכמי ישראל הם ונשיהם ובניהם ותלמידיהם. שאלו פעם את הרה"ג בן ציון קווינקא ע"ה למה מברכים רק את חכמי ישראל, וכי כל העם לא צריכים לחיות? והפשוט הוא שמתכוונים לבית דין שהיו מקדשים את החודש על פי עדות העדים, ומתפללים שיחזרו הבית דין על כנס לברך את ראשי החודשים. אבל 'העמק' חושבים שמתכוונים לחכמים. אמר להם רבי בן ציון קווינקא ע"ה לדעתם שהביאור בזה הוא כיון שבראש חודש דורשים הרבה בתפלה שלנו, שיהיה לששון ולשמחה ולשועה ולנחמה וכו'. לעצור המשחית והחרב והרעב והשבי וכו', אומר הקב"ה שאין הדור ראוי לכל הברכה הזאת, מה הוא עושה, הוא נוטל צדיק אחד שיכפר על כל הדור כולו ואז הם זכאים לקבל את דרישותיהם. על כן אבחנו אומרים קיים לנו חכמי ישראל ואל תטול אותם למעננו, אלא תן לנו בזכות עצמנו, ושהגזרה תתבטל.

פרסום ר"ח והמולד

בשבת מברכים אומרים ביום פלוני יהיה חודש פלוני, ואין בדבר הזה אלא פרסום גרידא. ומעיקר הדין אם לא יאמרו את זה אלא יתלו מודעות

קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תולדות - תשס"ג - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

בס"ת. קריאת פרשת התמיד שקודם תפילת שחרית היא כנגד קרבן התמיד שהיה קרב ביום חול. ביום שבת היה קרבן שבת, ובר"ח היה קרבן של ר"ח.

סדר העולים

בקריאה של ר"ח ישנם כמה חילוקים מהו סדר העולים, והגאון מוילנא מביא סדר שונה, וכן הגמרא במגילה מאריכה בזאת. מה שאנו נוהגים כיום אינו אליבא דר"ח, אלא מנהג שכבר הונהג. נקוט כלל האי בידך כל מה דחביב מחבריה גברא יתירה הוא.
ר"ח וחול המועד - קוראים ארבעה.
ביו"ט שאסור בעשיית מלאכה - חמשה.
ביו"ט דענוש כרת - ששה.
שבת דאיכא איסור סקילה - שבעה.

ועל דרך הרמז כדי לזכור זאת, כתוב "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". שמע - ג' אותיות, ישראל - 4, ה' אחד - ביחד זה 7. ומדוע ביו"ט ישנם ששה עולים ולא שבעה? כדי שיהיה יותר זמן לתפילה ולאמירת הוידוי.

ברכה על ההלל

כתוב בשו"ע: "יש נוהגים בחו"ל לקרא את ההלל עם ברכה. וי"א שהציבור מברך, אך יחיד אינו מברך. וי"א: אף ציבור אין מברכים עליו לא בתחילה ולא בסוף (רמב"ם), וכן נוהגין בכל מלכות ארץ ישראל וסביבותיה. הגה - וי"א שגם היחיד מברך, וכן נוהגין במדינות אלו. ומכל מקום יזהר אדם לקרא בציבור כדי לברך עליו עם הציבור אליבא דר"ח. וי"א: כשיחיד קורא ביחיד קורא עימו עוד שני אנשים שיאמרו עימו ראשי פרקים דאז הוי כרבים, ונהגו כן" (שו"ע סי' תכ"ב סעי' ב').

למעשה:

מנהג ספרד: קוראים את הלל בלי ברכה תחילה וסוף.
דעת חכמי אשכנז: גם יחיד מברך על ההלל, אך טוב שיקראו עימו שניים.

מהולל אקרא ה'

וכותב הבא"ח: אדם שקורא הלל ביום ר"ח יקראנו בשמחה ובטוב לבב. וז"ל: "מהולל אקרא ה' - ומן אויבי אוושע - אם קורא את ההלל בשמחה, אזי ניצל מכל האויבים. ועשה הרב חשבון שבמשך השנה אנו אומרים 45 פעם הלל. וזהו שכתוב מה הלל שאנו אומרים? כדי שנוכח בזכותו לאויבי אוושע (עיי' בספרו 'החיים והשלום').

מי תיקן את ההלל?

הגמרא אומרת: הלל זה מי אמרו? נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהיו אומרים הלל על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהם (פסחים קי"ז ע"א). ומפרש רש"י: "על כל צרה וצרה" - לישנא מעליא נקט (כלומר על כל צרה וצרה אם תבא, נקרא הלל). וכוונתו בזה שתהיה בו תועלת באמירתו גם עבור צרה שתהיה נגזרת בעולם שלא תבוא עליהם שיגאלו ממנה בשביל ההלל, כי זכות של אמירת ההלל דוחה הצרות מעליהם, וגם אם מוכרח שתבוא עליהם, יהיו נגאלין תכף ומיד" (בן יהודה על מסכת פסחים הנ"ל).

ערב ר"ח - כמו יו"כ קטן

היה אדם אחד שהיה רגיל לבוא כל ערב ר"ח לכותל המערבי וקורא תהילים. ושאלוהו מדוע נוהג כן? וענה להם: כיון שערב ר"ח הוא כמו ערב יו"כ ומעלתו חשובה. ושנית, אני ב"ה יש לי כל בנים ובנות ועושר, ועל כן אני קורא תהילים "על החשבון" שאם תהיה צרה אני אומר לקב"ה שיקח מזמורים אלו. דחינו הכין רפואה קודם שתבוא המכה.

הקבלת פני רבו בר"ח

אומר הרב בא"ח (בספרו בניהו סוכה כז): בסיפור עם האשה השונמית כתוב שלאחר שבנה מות היא הלכה, ובעלה שואל אותה להיכן את הולכת,

פלוני ויום טוב ביום פלוני, לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין, שאין מעברין שנים וקובעין חדשים בחוצה לארץ, ואין אנו סומכין אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם, וזה שאנו מחשבין לגלות הדבר בלבד הוא, כיון שאנו יודעין שעל חשבון זה הן סומכין אנו מחשבין לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל איזה יום הוא, ובקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חודש או יום טוב, לא מפני חשבון שאנו מחשבין. כאן הרמב"ם העלה את ערך וחשיבות ארץ ישראל.

מסופק בחול ובשבת

אם אדם מסופק אם הוא אמר יעלה ויבוא, נחלקו בדבר זה הבית יוסף לבין הדרכי משה. הרב בן איש חי הזכיר דין זה וכותב שהטוב ביותר הוא שיחזור בתנאי שאם הוא חייב לחזור, חוזר. ואם לא חוזר הרי תהיה תפלה זו נדבה. ודבר זה טוב ביום חול שיכול לעשות תפלתו נדבה. אבל בשבת אין עושים תפלת נדבה, ועל כן אם הוא מסופק בשבת וראש חודש אם הוא אמר יעלה ויבוא או לא, מעיקר הדין הוא חייב לחזור, או שישמע את התפלה מהש"צ ויכוון לצאת ידי"ח (עיי' שו"ע סי' תכ"ב סעי' א'), ועיין למש"ב שם שכתב שפוסקים בניגוד לרמ"א בענין ספק שכתב א"צ לחזור. ולדעת המש"ב רבים חולקים ואפי' בספק צריך לחזור, שם ס"ק י').

אם יוצאים י"ח בברכת מעין שבע

ידוע שאם אדם התפלל בשבת תפלת חול חייב לחזור. ואם הש"צ הוא תלמיד חכם, ובערבית אותו האדם יעמוד לידו וישמע ממנו מעין שבע מלה במלה, יצא ידי חובתו. ואומר רעק"א שבלייל שבת וחובה"מ שצריך לומר יעלה ויבא והרי בתפלת מעין שבע אין יעלה ויבא, אף על פי כן יצא ידי חובתו בשמיעת מעין שבע מהש"צ, שכן חכמים תקנו. לא בחנם כתבו הפוסקים שצריך להזהר שלא לדבר כלל בחזרה של מעין שבע (ועיין שו"ע סי' רס"ח סעי' י"ג).

נזכר אחרי מוסף שלא אמר יעלה ויבא

אדם שהתפלל שחרית ולא אמר יעלה ויבא ואחרי מוסף נזכר שלא אמר יעלה ויבוא בשחרית: יש מי שאומר שכאילו לא התפלל, ויתפלל עכשו. ואומר הרב שאם לא נזכר עד אחרי שהתפלל מוסף, לא יחזור שחרית אלא יתפלל מנחה שנים בשביל השתים, וכך פוסק הרשב"א. ולמה לא יצא ידי חובתו מתפלת מוסף, משום שאין מוסף מוציאה תפלת שחרית. ש"ץ שלא אמר יעלה ויבא, יוכל לסמוך על חזרתו, ויתכוון לצאת בזה ידי חובה (עיי' לבא"ח פרשת ויקרא אות י"ג משם שו"ב סי' ק"ח).

קול באשה ערוה

מה שכתוב "קול באשה ערווה" הכוונה בזמרה, או אשה שנותנת הרצאה. אבל לקנות ממוכרת וכדו' אין בעיה. מסופר מעשה על אדם שהלך לקנות איזה דבר ממוכרת, והחל להתווכח איתה על המחיר. עבר שם חכם אחד ואמר לו: הרי כתוב שלא ירבה אדם שיחה עם האשה, וזה לא שוה חמשה שקלים?

וחגור נתנה לכנעני

וכתוב "סדין עשתה ותמכור, וחגור נתנה לכנעני". יש המפרשים, סדין עשתה ותמכור, וקושרתו על ידי חגור, ואת החגור נותנת במתנה לכנעני. פירוש אחר הוא, האשה היתה עושה סדין בינה לבין הקונים כדי שלא יראוה. ולאחר שקובעים את המחיר, היא ביקשה מהקונה שבחגור שלו ישים את הכסף וימסור לה כדי שלא יראנה. וכתוב הנותן פרוטה לאשה ומסתכל על ידיה או פניה - חמור הדבר מאד, יד ליד לא ינקה. אם היא קופאית וכדו' ואין לו ברירה, ישתדל שלא ליגע בידיה ולא יסתכל על כפיה או פניה.

פרשת "ובראשי חודשיכם"

כתוב בשו"ע: "נוהגים באשכנז שאומרים פרשת ובראשי חודשיכם שחרית אחר פרשת התמיד, ובספרד אין נוהגין לאומרה לפי שעתידין לקרא אותה

קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

תולדות - תשס"ג - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

לא חודש ולא שבת. מכאן משמע שצריכים לקבל את פני הרב בר"ח ובשבת. והגמרא לומדת מכאן שצריך להקביל פני רבו במועדים. אומר רבנו חננאל חידוש גדול (אך לא למעשה): מה שכתוב שצריך לקבל פני רבו בחגים – זה אדם שגר מחוץ לעיר, אבל הגר בירושלים ילך כל שבת ור"ח אצל רבו (ועיין בבניהו שם שמשמע שגם נשים חייבות להקביל פני הרב ברגל, אבל לא נהגו כן).

"ויהי היום" – זה ר"ה

כתוב בזהר הקדוש כל מקום שכותב "ויהי היום" – זה ר"ה. ושואלים: והרי כתוב אצל בן השונמית "ויהי היום ויאמר לקוצרים ראשי ראשי" – וכי קוצרים בר"ה? אלא, ישנו הבדל אם המילה "היום" בתחילת הפסוק או בסופו. כשבא אצלו אמר לו אל תכזב בשפחתך ועוד מתחילה אמר אלישע לגיחזי לך ראה מה קורה? כי אמרה האשה לא אפתח את פי שהבן מת. אמר הבא"ח: שמהאשה השונמית לומדים, שלא רק איש חייב להקביל פני רבו ברגל אלא גם אשה. כיום ישנה תקנה שהאשה תקביל פני הרבנית ובכך תצא יד"ח (עיין לעיל). אך עיקר הדבר הוא מה שגמרא אומרת שהחולץ להקביל פני רבו פטור ממצות סוכה, כיון שהחולץ לרבו לשמוע דברי תורה.

כתוב "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' – ואם חזר בתשובה שנה אחת לא יחזור שוב בשנה הבאה, כי הוי ככלב השב על קיאו. אך להלכה יכול לחזור בתשובה שוב.

מסופר על רבי סעדיה גאון שהיה בורח תמיד מהקראים, כי הוא יצא נגדם בשצף קצף. יום אחד הוא התאכסן אצל אדם אחד, והנה באו הקראים ודפקו על דלתו ושאלו את בעה"ב האם מתארח אצלך הרס"ג? ענה להם לא. והרס"ג יצא מן הבית ונסע. רדף אחריו בעה"ב וקרא לו שיעצור. עצר הרס"ג את העגלה ושאלו לשם מה בא. אמר לו בעה"ב בבכי אילו ידעתי אמש מי מתאכסן בביתי היתי מכבדך הרבה יותר. ישב הרס"ג ובכה, שאלו בעה"ב לפשר בכיו, ענה לו: אני כל יום ויום מכיר את הקב"ה יותר ויותר, ואני בוכה מדוע אתמול לא עבדתי אותו כמו שאני מכיר אותו היום.

החשבון מתי יחול ר"ח

הרמב"ם כותב (הלכות קידוש החודש): כיום שאנו עושים על פי חשבון, אעפ"כ הריני כותב לכם את כל החשבונות של מהלך השמש שהוא הירח. וכתבתי את זה כדי שידעו שאין דבר חסר בתורת עם ישראל, והוא מאריך בחשבון המעלות. "וידענו שכל מי שרוחו נבונה וליבו תאב לדבר החכמה ולעמוד על הסודות, יתאווה לדעת את אותם הדרכים שמחשבים בהם עד שידע האדם אם יראה הירח בליל זה או לא יראה, ודרך חשבונות שיש בהם מחלוקת בין חכמי הגויים הקדמונים שחקרו על חשבון התקופות והגיטריות, וחכמי הגדולים נשתבשו בהם ונולדו בהם ספקות גדולים ויש מי שמדקדק הרבה בספרים הידועים ההם ולא קרב אל המלאכה לעשות אותה". ועד היום חכמי אומות העולם הנוצרים עושים על פי חשבון השמש. ואעפ"כ אינם יכולים לדקדק בדיוק, וגם הם משתבשים לדיק ולא מתאימים עם חודשי השמש. והישמעאלים – מחשבים על פי חשבון הלבנה. אבל ישראל מחשבים על פי השמש והלבנה, ועל כן יש שנה מעוברת ולעיתים כל שלוש שנים ולעיתים כל שנתים, כדי שתמיד ניסן יצא בתחילת הקיץ, ותשרי תחילת החורף.

ויה"ר שנוזה לראות בית המקדש בנוי, וכהנים בעבודתם ולווים בדוכנם, וישראל במעמדם, וסנהדרין יושבים בלישכת הגזית ומקדשים החודש, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

